

บทบาทของสถาบันคลังสมอง (Think Tank) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย

ภฤษฎา พรหมเวศ*

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย

The Role of Russian Think Tanks in Russia's Foreign Policy Making Process

Krissada Promvek*

Faculty of Political Sciences, Ramkhamhaeng University, Thailand

Article Info

Academic Article

Article History:

Received 22 June 2020

Revised 3 September 2020

Accepted 8 September 2020

คำสำคัญ

คลังสมอง

รัสเซีย

นโยบายต่างประเทศ

Keywords:

Think Tank,

Russia,

Foreign policy

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันสถาบันคลังสมองมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจรวมถึงรัสเซีย อย่างไรก็ตามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของรัสเซียในด้านต่าง ๆ สถาบันคลังสมองก็จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการผลิตงานวิจัยนโยบายสาธารณะที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ การสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนในสังคม การจัดเวทีสาธารณะเพื่อเสวนาด้านนโยบายก็เพื่อช่วยให้สังคมเข้าใจและตระหนักถึงความท้าทายที่กำลังเผชิญหน้ากับทุกฝ่าย สถาบันคลังสมองจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยแสวงหาวิธีการพัฒนาที่ดีที่สุดสำหรับประเทศของตนเพื่อให้สามารถเผชิญกับอนาคตที่ไม่แน่นอน

Abstract

At present, Think Tanks play an important role in the foreign policy making process of superpowers including Russia. The Think Tank is responsible for creating knowledge for leaders of Russia in different eras, focusing on resolving past failures in the implementation of foreign policy. However, as a result of the transition of Russia, the Think Tank must adapt to change, especially the in the quality and reliability of research production in public policy, creating a network of all sectors, setting up a public policy forum that challenges everyone. Therefore, the Think Tank has an essential role in finding the best ways for Russia to face an uncertain future.

* Corresponding author

E-mail address:

sodanarak@gmail.com

1. บทนำ

ในปัจจุบันสถาบันคลังสมองหรือ Think Tank มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศมหาอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา จีน รวมถึงรัสเซีย สถาบันคลังสมองในภาษารัสเซียสามารถใช้คำได้มากมายหลายคำประกอบด้วย «Аналитические Центры» แปลว่า ศูนย์การวิเคราะห์ (Евгений Викторович Журбей, 2017, pp. 178-189) หรือ «Мозговые Центры» - Brain Centre แปลว่า คลังสมอง (Доклады РИСИ, pp. 11-67) หรือ «Фабрики Мысли - ФМ» แปลว่า โรงงานความคิด (Наталья Игоревна Бубнова, 2017, pp. 8-19) ซึ่งก่อนที่จะคำเหล่านี้จะถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในประเทศรัสเซียนั้น เริ่มแรกที่เดียวทางรัสเซียใช้คำว่า «Работы Над Понятием» ซึ่งมีความหมายว่า “การทำงานบนแนวคิด” (А. А. Балаян и А. Ю. Сунгуров, 2014, с. 7) โดยแนวคิดคลังสมองนั้นเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแรกเริ่มเดิมทีนั้นใช้คำว่า “Brain Trust” หรือ “กลุ่มของผู้เชี่ยวชาญผู้คอยให้คำแนะนำแก่ผู้นำ” ซึ่งผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกคือ James M. Kieran เห็นได้จากบทความของเขาในวารสาร New York Times โดยให้ความหมายถึงบรรดากลุ่มของนักวิชาการที่เป็นที่ปรึกษาของนายแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ และช่วยทำให้นายแฟรงคลิน ดี. รูสเวลต์ ได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1932 (А. А. Балаян и А. Ю. Сунгуров, 2014, p. 7) หลังจากนั้นคำว่า “Brain Trust” ก็ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายของกลุ่มของที่ปรึกษาหรือชุมชนนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญที่ร่วมกันพัฒนาโครงการใหม่ๆ หรือ เสนอแนวคิดหรือวิธีการแก้ปัญหาใหม่ๆ ในขณะที่ในสมัยใหม่คำว่า Think-Tank หรือคลังสมองนั้นถูกใช้ครั้งแรกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยใช้อ้างถึงองค์การวิเคราะห์ทางด้านการทหารของอังกฤษและสหรัฐอเมริกา หลังจากนั้นพวกเขาก็ถูกเรียกว่า “ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิเคราะห์สิ่งต่างๆ” นอกจากคำว่า «Мозговые Центры» แล้วยังพบว่าทางรัสเซียยังใช้อีกหลายคำ เช่นศูนย์วิจัย «Исследовательский Центр» ศูนย์บัญชาการสถานการณ์ หรือ “War Room” «Ситуационный Центр» และคำอื่นๆ ในการแปลความหมายของคำว่า Think Tank ในภาษาอังกฤษ

ในปี ค.ศ. 2002 รัสเซียเริ่มมีการนำแนวคิด «Центры Публичной Политики» “ศูนย์นโยบายสาธารณะ” มาใช้ภายใต้คำว่าคลังสมองในปัจจุบัน โดยคลังสมองทำหน้าที่เหมือนกลุ่มล็อบบี้ องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานด้านความสัมพันธ์สาธารณะ บริษัทหรือสถาบันข้ามชาติ มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะในทุกๆ ด้าน ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา วัฒนธรรม กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ พลังงาน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Urrutia, 2013) ซึ่งมีอัตราการเติบโตในอัตราที่สูง ด้วยเหตุ

ที่กล่าวมาผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาและการก้าวขึ้นมาเป็นบทบาทของสถาบันคลังสมองในการช่วยกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทสำคัญของสถาบันคลังสมอง (The Think Tank) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของประเทศสหพันธรัฐรัสเซียตั้งแต่อดีตปัจจุบัน และแนวโน้มของสถาบันคลังสมองของรัสเซียในอนาคต

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและบทบาทของสถาบันคลังสมอง (The Think Tank) มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดต่าง ๆ ทางด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งประกอบไปด้วยหลายแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับคลังสมอง

“คลังสมอง” เริ่มมีครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาจากกระบวนการประชาธิปไตยที่ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ โดยในปี ค.ศ. 1916 Robert S. Brookings กับเพื่อน ๆ ร่วมกันก่อตั้งสถาบันเพื่อการวิจัยของรัฐบาล ซึ่งเป็นสถาบันเอกชนแห่งแรกที่อุทิศให้กับการวิเคราะห์เกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ สิบเอ็ดปีต่อมาหน่วยงานดังกล่าวได้กลายมาเป็น Brookings Institute องค์กรคลังสมองแห่งแรกของโลก¹ (Gyngell, 2008)

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองแนวคิดเรื่ององค์การคลังสมองได้รับความนิยมและมีการปรับเปลี่ยนจนมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 ชาวอเมริกันมีความสุขจากการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความสำเร็จของอุตสาหกรรมจนก้าวขึ้นมาอยู่แถวหน้าของโลก สถาบันต่าง ๆ ในกรุงวอชิงตันหันมาพิจารณาถึงปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน สังคมอเมริกันในขณะนั้นเริ่มมีปัญหากับความยุติธรรมในสังคมรวมถึงปัญหาเรื่องสงครามในเวียดนาม Brookings Institute ก็ได้ให้ความสนใจกับประเด็นเหล่านั้นเหมือนกับองค์กรคลังสมองอื่น ๆ จน Brookings Institute ได้กลายมาเป็นสถานที่ถกเถียงกันทางวิชาการและต่อต้านการมีส่วนร่วมของสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม

---

¹ Brookings Institute ถูกอ้างถึงในฐานะขององค์การคลังสมองแห่งแรกของโลกก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1916 ณ กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประเทศสหรัฐอเมริกา

เมื่อมาพิจารณาคำว่า “คลังสมอง” พบว่ามีความหมายที่กว้างและแตกต่างกันออกไปตามนักวิชาการที่จะให้คำจำกัดความ อย่างไรก็ตาม มีผู้พยายามที่จะให้ความหมายของคำว่าคลังสมองเอาไว้ดังต่อไปนี้

ศาสตราจารย์เยเซสเกล ดรอร์ (Yezheskel Dror) แห่งมหาวิทยาลัยเยรูซาเลม ได้ให้คำจำกัดความของคลังสมองเอาไว้ว่า เป็นกระบวนการใช้ความคิดทางวิทยาศาสตร์แบบสหวิทยาการที่มีคุณภาพเพื่อพัฒนากระบวนการทางการเมืองโดยเฉพาะการฝึกฝนการแก้ปัญหาที่สังคมเผชิญเป็นหลัก โดยองค์การคลังสมองเป็นสะพานเชื่อมระหว่างอำนาจกับความรู้ (А.Ю.Сингупова, 2002)

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้ให้ความหมายของ Think Tank เอาไว้ว่า “..องค์กรประจำด้านการวิจัยและให้การสนับสนุนในเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวข้อง กับนโยบายสาธารณะ เป็นสะพานเชื่อมระหว่างความรู้และอำนาจในยุคระชาธิปไตยสมัยใหม่” (UNDP, 2003)

เจมส์ จี. แม็กกันน และ อีริก ซี. จอห์นสัน (McGann & Johnson, 2007) ได้กล่าวว่า Think Tank หรือสถาบันคลังสมอง คือ องค์กรที่มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ วิจัย และให้คำแนะนำเกี่ยวกับทิศทางหรือการดำเนินนโยบายสาธารณะทั้งประเด็นภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ช่วยให้ผู้นำกำหนดนโยบายและสาธารณชนสามารถตัดสินใจอย่างชาญฉลาด ดังนั้นสถาบันคลังสมองจึงอาจเป็นสถาบันในเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่ง หรือจะเป็นสถาบันอิสระก็ได้ แต่ต้องมีโครงสร้างถาวร และไม่รับค่าคอมมิชชั่นใดๆ สถาบันคลังสมอง เป็นสะพานช่วยเชื่อมต่อช่องว่างระหว่างความรู้กับนโยบาย (Helping to bridge the gap between knowledge and policy) โดยเป็นสะพานเชื่อมระหว่างนักวิชาการ กับ ผู้นำกำหนดนโยบาย ชุมชน ภาครัฐ ภาคประชาสังคม มีความเป็นอิสระในด้านการวิจัย มีความน่าเชื่อถือ มีภาษาง่าย ๆ ที่ช่วยให้ผู้นำกำหนดนโยบายสาธารณะเข้าใจง่าย (McGann & Johnson, 2007)

ในขณะที่คำว่า Think Tank อาจแปลเป็นภาษาไทยได้หลายคำ เช่น ถึงความคิด องค์กรผลิตความคิด คลังสมอง เป็นต้น สำหรับในบทความนี้ ผู้เขียนจะใช้คำว่า “คลังสมอง” เป็นหลัก และเรียกในเชิงสถาบันว่า “สถาบันคลังสมอง” ความหมายหรือคำจำกัดความของคลังสมองนั้น มีนักวิชาการไทยหลายท่านได้ให้ความหมายที่น่าสนใจไว้ ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) ได้ให้ความหมายของ Think Tank ว่าหมายถึงสถาบันที่ทำการศึกษาค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ทั้งที่เป็นนโยบายภายในหรือนโยบายระหว่างประเทศ เพื่อนำไปเสนอเชิงนโยบายที่ทำให้ผู้นำกำหนดนโยบายสามารถตัดสินใจในประเด็นนโยบายสาธารณะอยู่บนฐานข้อมูลความรู้ สถาบันเหล่านี้อาจเป็นองค์กรอิสระหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรหลักอื่นๆ แต่ต้องเป็นองค์กรที่มีโครงสร้างแน่นอนถาวรและไม่ใช่เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อรับทำงานใดทำงานหนึ่งชั่วคราวชั่วคราว

ภาคภูมิ ทิพคุณ (2554) กล่าวว่า Think Tank หมายถึง องค์การที่เป็นอิสระ ไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานของผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและไม่แสวงหาผลกำไร แต่จะใช้ความชำนาญการและความคิดในการได้มาซึ่งการสนับสนุนและเข้าไปมีอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบาย

จากหลักฐานที่ปรากฏ ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1910 มีสถาบันคลังสมองอยู่ไม่กี่สิบแห่งในโลก ส่วนใหญ่อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาด้านการทหารแก่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก คำว่า Think-Tank เป็นคำแสลงที่ใช้เรียกห้องทำงานที่นักยุทธศาสตร์ใช้ในการระดมความเห็นและวางแผนการรบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงพบว่าจำนวนของ Think-Tank เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งสิ้นสุดทศวรรษที่ 20 พบว่าจำนวนคลังสมองเพิ่มขึ้นจำนวนมากและแพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ สาเหตุที่ทำให้สถาบันคลังสมอง เพิ่มขึ้นและแพร่หลายออกไปนั้นมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา โลกตกอยู่ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาความเสื่อมโทรมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาความมั่นคงทางอาหาร ปัญหาสิ่งแวดล้อมและพลังงาน การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จำเป็นต้องมีข้อมูลที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ที่แม่นยำด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน แต่รัฐมีข้อจำกัดทั้งในแง่ทรัพยากรและความสามารถของบุคลากรในสังกัด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานคลังสมองโดยอาศัยความสามารถของนักวิชาการในด้านต่าง ๆ มาปิดช่องว่างเหล่านี้

2) พบว่าการขยายตัวของหน่วยงานของรัฐสวนทางกับประสิทธิภาพในการตอบสนองต่อปัญหาเร่งด่วนและวิกฤติต่าง ๆ ของประเทศ กล่าวคือยิ่งรัฐขยายตัวมีขนาดใหญ่ขึ้น ยิ่งทำให้เกิดความล่าช้าในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในประเด็นนี้สถาบันคลังสมองหรือ Think Tank ซึ่งเป็นหน่วยงานขนาดเล็ก มีอิสระและมีความคล่องตัวมากกว่าจึงสามารถเข้าไปปัญหาและตอบสนองกับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่า

3) การปฏิวัติระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและระบบข้อมูลข่าวสาร ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ ทำให้รัฐไม่ใช่ผู้มีอำนาจผูกขาดข้อมูลข่าวสารอีกต่อไป ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ถูกนำไปใช้โดยสาธารณะมากขึ้น การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารและความคิดส่งผลก่อให้เกิดการรวมกลุ่มความชำนาญเฉพาะด้าน สภาพแวดล้อมดังกล่าวเอื้อต่อการเจริญเติบโตขององค์กรคลังสมองหรือ Think Tank ได้เป็นอย่างดี

4) การเกิดขึ้นของ non – state actors ประเภทต่าง ๆ ในสังคม เช่น กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน ภาคประชาสังคม ก่อให้เกิดข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่หลากหลายกว่าที่ผ่านมาในอดีต เนื่องจากสถาบันคลังสมองจำนวนมากเป็นส่วนหนึ่งของตัวแสดงเหล่านี้ ส่งผลให้การเพิ่มจำนวนขึ้นของสถาบันคลังสมองสัมพันธ์กับการเพิ่มจำนวนขึ้นของตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ

3.2 แนวคิดชนชั้นนำ (Elite Theory)

แนวคิดชนชั้นนำ (Elite Theory) มองว่าในชุมชนหรือสังคมใด ๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบเผด็จการหรือประชาธิปไตยจะประกอบด้วย 2 ชั้น ได้แก่ “ชนชั้นนำ” และ “ปวงชน” แม้กระทั่งในสังคมอเมริกันที่เป็นประชาธิปไตยนั้น แท้จริงก็เป็นระบบชนชั้นนำ แต่เป็นในลักษณะที่เรียกว่า Plural Elitist Model ซึ่ง Dye และ Zeigler (Dye & Zeigler, 1972) เขียนไว้ในหนังสือที่มีชื่อว่า “*The Irony of democracy*” มองว่าชนชั้นนำนั้นเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนน้อยแต่เป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองและในสังคม ซึ่งรวมถึงกลุ่มนักวิชาการต่าง ๆ ในคลังสมองด้วยว่าสังคมอเมริกันเป็นสังคมที่แข่งขันกันระหว่างชนชั้นนำหลายกลุ่ม โดยวิถีประชาธิปไตยเป็นสนามแข่งขัน มีประชาชนเป็นผู้ควบคุมชนชั้นนำโดยการเลือกตั้ง แต่การเลือกตั้งก็ถูกกำหนดไว้โดยกฎเกณฑ์ - กติกาที่สร้างขึ้นโดยชนชั้นนำ โดยมีคำว่าประชาธิปไตยบังหน้าอยู่ (Dye & Zeigler, 1972)

สอดคล้องกับแนวคิดของ ซี.ไรท์ มิลล์ (C. Wright Mills) ที่กล่าวไว้ในงานเขียนของเขาชื่อ “มุมมองทฤษฎีชนชั้นสูง” (elite theory perspective) ที่มองว่า องค์กรคลังสมองเป็นเครื่องจักรทางปัญญาของกลุ่มเครือข่ายบริษัทสถาบันการเงินและชนชั้นนำทางการเมือง (Medvetz, 2012, p. 8) มุมมองดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์องค์กรคลังสมองไม่ใช่ในฐานะศูนย์วิจัยหากแต่ในฐานะเป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในวาระทางการเมือง “ชนชั้นนำ” มีความสามารถสูงที่จะ “ระดมมวลชนให้คล้อยตามค่านิยม” ของตนเอง, ซึ่งมีศัพท์บัญญัติโดย E.E. Schattschneider เรียกว่า “Mobilization of Bias” ด้วยเหตุนี้ “ชนชั้นนำ” จึงสามารถที่จะ “จูงใจ” ให้คนในสังคมคล้อยตามความคิดของตนเอง (Schattschneider, 1960, p. 69)

3.3 ตัวแบบพหุนิยม (Pluralist Model)

แนวคิดตัวแบบพหุนิยมใช้ในการอธิบายการเมืองอเมริกันโดยใช้อธิบายถึงบทบาทของกลุ่มผลประโยชน์ในระบบเสรีนิยมประชาธิปไตยตามทฤษฎีนี้องค์กรคลังสมองเป็นหนึ่งในหลายๆ องค์กรของกลุ่มผลประโยชน์ (National Interest Groups) ที่หลากหลายในสังคมที่แข่งขันกันในการกำหนดนโยบายสาธารณะ แนวคิดตัวแบบพหุนิยมมองว่าการขยายตัวขององค์กรคลังสมองนั้นเป็นสัญญาณของความก้าวหน้าในระบบประชาธิปไตย (Thomas, 2004)

ตัวแบบพหุนิยมทางการเมืองมองว่าในสังคมที่มีความหลากหลายของชนชั้น อาชีพ ความคิด อุดมคติ วิถีชีวิต ได้ให้ความสำคัญแก่ความแตกต่างทางด้านความคิดและข้อเรียกร้องของกลุ่มต่างๆ ที่มีความแตกต่างกันในสังคม เช่น กลุ่มเพศทางเลือก กลุ่มสตรีกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็กและเยาวชน ฯลฯ ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีความต้องการที่แตกต่างกัน ในด้านการกำหนดนโยบายสาธารณะ มองว่านโยบายสาธารณะนั้นเป็นผลผลิตของการต่อสู้หรือการมีปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ทางสังคม ในสังคมประกอบไปด้วยกลุ่มที่มีความหลากหลายทั้ง

ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ สังคม ที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแข่งขันกันทางการเมือง กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จะกดดันรัฐบาลให้รัฐบาลผลิตนโยบายที่พวกตนต้องการ

ทฤษฎีพหุนิยมได้รับการพัฒนาอย่างมากในสหรัฐอเมริกา เพราะในสหรัฐอเมริกานั้นมีการรวมกลุ่มในรูปแบบต่าง ๆ มากมายและมีความหลากหลายทางสังคมสูง ทั้งด้านชาติพันธุ์และด้านอื่นๆ ในกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะกลุ่มต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาก็มีบทบาทมาก จากความหลากหลายดังกล่าวก่อให้เกิดการพัฒนาทฤษฎีพหุนิยมที่มีแนวการอธิบายที่หลากหลายด้วย อย่างไรก็ตามประเด็นที่นักทฤษฎีพหุนิยมแนวต่างๆ เห็นร่วมกันก็คือ “กลุ่มนั้นมีอำนาจที่มากพอ” ซึ่งสำคัญต่อการกำหนดผลลัพธ์ของนโยบาย” (Smith, 1993, p. 15) แต่นักพหุนิยมมิได้มองว่าทุกกลุ่มจะมีอำนาจเท่ากัน ในการวิเคราะห์ผลกระทบของกลุ่มนั้นนักพหุนิยมจะเน้นไปที่ทรัพยากรของกลุ่ม โดยเห็นว่าผลกระทบของกลุ่มที่มีต่อนโยบายนั้นขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่กลุ่มเข้าถึง ซึ่งความแตกต่างทางด้านทรัพยากรจะทำให้กลุ่มหนึ่งมีอิทธิพลมากกว่าอีกกลุ่มหนึ่ง (Smith, 1993, p. 16)

กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ เราสามารถเรียกว่า “กลุ่มผลประโยชน์” หรือ “กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม” มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและการดำเนินนโยบายสาธารณะทั้งในประเทศและต่างประเทศ นโยบายสาธารณะหลายฉบับแสดงให้เห็นถึงความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งต้องการได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล เช่น นโยบายต่าง ๆ ก่อให้เกิดประโยชน์หรือเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มต่างๆ ทั้งทางตรงหรือไม่ก็ทางอ้อม โดยกลุ่มมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดนโยบายในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง เช่น กตตัน ร่วมมือกับบุคคลในแวดวงต่างๆ เปลี่ยนแปลงนโยบายที่เป็นอุปสรรคกับการดำเนินงานของกลุ่มตน เป็นต้น (ธนพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์, 2557, น. 61-76)

เกร็ก อีสเตอร์บรูค (Gregg Easterbrook) ได้เขียนไว้ในบทความของเขาเรื่อง แนวคิดขับเคลื่อนชาติ (Ideas Move Nations) ได้กล่าวถึงการแข่งขันระหว่างองค์กรคลังสมองด้วยกันว่าเหมือนกับ “ตลาดเสรีของปัญญาชน” (Easterbrook, 1986)

ทั้งนี้การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันคลังสมอง (Think tank) ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซียนั้น ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิด 3 แนวคิด ประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคลังสมอง ทฤษฎีชนชั้นผู้นำ (Elite Theory) และตัวแบบพหุนิยม (Pluralism Model) ทั้ง 3 แนวคิด มาประกอบการวิเคราะห์และใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถาบันคลังสมองในสังคมนิธิปไตยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จนกระทั่งสถาบันคลังสมองได้ทวีความสำคัญกลายมาเป็นองค์กรสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการช่วยกำหนดนโยบายสาธารณะในสังคมนิธิปไตย รวมถึงบ่งบอกแนวโน้มขององค์กรคลังสมองของรัสเซียในอนาคต

4. ข้อมูลและวิธีการวิจัย (Research Methodology)

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection)

ข้อมูลปฐมภูมิหรือเอกสารขั้นต้นที่ใช้ในการศึกษา เช่น รายงานของกระทรวงศึกษาธิการ และวิทยาศาสตร์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย (Министерство образования и науки Российской Федерации - Ministry of Education and Science of Russia or Minobrnauki of Russia) รายงานประจำปีและข้อมูลต่าง ๆ เป็นต้น และข้อมูลทุติยภูมิหรือเอกสารชั้นรองที่ใช้ในการศึกษา เช่น หนังสือและบทความจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์การคลังสมอง บทบาทและการกำหนดนโยบายขององค์การคลังสมองของสหพันธรัฐรัสเซีย ในแง่ต่าง ๆ เป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนจะนำข้อมูลเหล่านี้ไปวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดองค์การคลังสมอง แนวคิดชนชั้นนำทางการเมืองและตัวแบบพหุนิยม เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่วิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดไว้

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร ศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ในรูปแบบการวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยวิเคราะห์เนื้อหาและข้อความ และข้อมูลจากบทความในวารสารต่าง ๆ หนังสือที่เกี่ยวข้องกับบทบาทขององค์การคลังสมองในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย

5. ผลการศึกษา

5.1 สถาบันคลังสมอง (Think Tank) ของรัสเซีย

จากการศึกษาพบว่าองค์การคลังสมองของรัสเซียสามารถแบ่งออกได้เป็นยุคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1 สถาบันคลังสมองระยะต้นของสหภาพโซเวียต

สถาบันคลังสมองมีขึ้นตั้งแต่ในช่วงต้นของสมัยสหภาพโซเวียต โดยมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดสังคมนิยมให้กับพรรคคอมมิวนิสต์และสหภาพโซเวียต พรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตได้จัดตั้งสถาบันคลังสมองทางด้านการเมืองที่สำคัญขึ้น 3 แห่ง เพื่อทำหน้าที่องค์กรคลังสมองให้กับพรรคคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดสังคมนิยมให้แก่สหภาพโซเวียตและประเทศอื่น ๆ สถาบันคลังสมองทั้ง 3 แห่ง มีดังนี้

1) สถาบันวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ ภายใต้คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตรัสเซีย (Академия общественных наук при Центральном комитете Коммунистической партии Советского Союза (ЦК КПСС) : АОН - the Academy of Social Sciences within the Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union : CPSU Central Committee) โดยจัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม ปี ค.ศ. 1946 ณ กรุงมอสโก มีหน้าที่สร้างผู้เชี่ยวชาญทางด้านปัญหาทั่วไปของเศรษฐกิจการเมือง เศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม เศรษฐศาสตร์การเกษตร เศรษฐกิจโลก วัตถุนิยมวิทยาศาสตร์และการวิจารณ์ประวัติศาสตร์ปรัชญาและสังคมวิทยาชนชั้นกลางสมัยใหม่ ลัทธิคอมมิวนิสต์ทางวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์สังคมโซเวียต ประวัติศาสตร์ของแรงงานคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศและขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติ การวิจารณ์วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ศิลปะและวารสารศาสตร์

2) สถาบันสังคมศาสตร์ภายใต้คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตรัสเซีย (Институт общественных наук при ЦК КПСС : ИОН - The Institute of Social Sciences within the CPSU Central Committee) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1962 ใช้สำหรับเป็นที่ฝึกอบรมบุคลากรนักเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์และพวกปีกซ้ายของประเทศที่ไม่ใช่พวกสังคมนิยมรวมถึงขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติที่ผิดกฎหมายในประเทศโลกที่สาม ส่วนมากทำงานเบื้องหลังและดำเนินการโดยภาษาต่างประเทศ จนกระทั่งภายหลังได้ทำการยกเลิกไปในปี ค.ศ. 1991

3) สถาบันมาร์กซ์ – เลนิน (Институт марксизма - ленинизма ЦК КПСС - the Institute of Marxism – Leninism) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1919 ในชื่อสถาบันมาร์กซ์ – เองเกลส์ (Институт К. Маркса и Ф. Энгельса - the Marx – Engels Institute) ณ กรุงมอสโก ทำหน้าที่เป็นศูนย์วิจัยและสำนักพิมพ์สำหรับงานเผยแพร่ลัทธิมาร์กซ์อย่างเป็นทางการ เป็นหนึ่งในแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสังคมนิยมที่ใหญ่ที่สุดในโลก นอกจากนั้นสถาบันมาร์กซ์ – เองเกลส์ ยังเป็นสถานที่รวบรวมเอกสารต้นฉบับที่ไม่ได้ตีพิมพ์ของคาร์ล มาร์กซ์ ฟรีดริช เองเกลส์ วลาดิมีร์ เลนิน และนักทฤษฎีมาร์กซ์ชั้นนำคนอื่นๆ เป็นสถานที่รวบรวมวารสารที่เกี่ยวข้องกับลัทธิสังคมนิยมจำนวนมาก โดยในปี ค.ศ. 1930 ได้ครอบครองหนังสือมากกว่า 4 แสนเล่ม วารสารดั้งเดิมและสำเนาเอกสารมากกว่า 5 หมื่น 5 พันชิ้น ต่อมาในปี ค.ศ. 1931 นายดาวิด เรียซานอฟ (David Riazanov) ผู้อำนวยการสถาบันมาร์กซ์ – เองเกลส์และคนอื่นๆ ในทีมก็ถูกกำจัดด้วยเหตุผลทางด้านอุดมการณ์ หลังจากนั้นในเดือนพฤศจิกายน ปี ค.ศ. 1931 สถาบันมาร์กซ์ – เองเกลส์ได้ถูกรวมเข้ากับสถาบันวิชาการเลนินที่เพิ่งตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1923 และเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันมาร์กซ์ – เลนิน

5.1.2 สถาบันคลังสมองของสหภาพโซเวียตในระยะที่สอง

ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1950 – 1960 ถือเป็นจุดกำเนิดของกลุ่มของสถาบันวิจัยที่มุ่งเน้นทางด้านนโยบายและในระดับสากลของรัสเซีย (Коротышев, А.С. Сорокин и Д.В. Леушкин, 2017, 2006) การจัดตั้งองค์กรสถาบันคลังสมองในช่วงเวลาดังกล่าว สืบเนื่องมาจากความล้มเหลวอย่างชัดเจนในการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งภายในประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในหลายๆ มิติ ที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของผู้นำเพียงคนเดียว ตัวอย่างที่รู้จักกันดี ได้แก่ เกมการทูตระหว่างสตาลินกับอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ที่ส่งผลทำให้สหภาพโซเวียตเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้รัสเซียต้องสูญเสียทหารและพลเรือนในสงครามเป็นจำนวนมาก โดยทหารต้องเสียชีวิตราว 13 ล้านคน พลเรือนเสียชีวิตราว 7 ล้านคน ต้องสูญเสียทรัพย์สินราว 192 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อีกเหตุการณ์ก็คือการตัดสินใจในการเข้าร่วมสงครามเกาหลีของสหภาพโซเวียตซึ่งถือเป็นหายนะทางการเมืองของสหภาพโซเวียตซึ่งนอกจากจะไม่สามารถรวมคาบสมุทรเกาหลีเข้าด้วยกันได้แล้วยังนำไปสู่เหตุการณ์ความแตกแยกระหว่างจีนและสหภาพโซเวียต ส่งผลให้ความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นถูกทำลายอย่างถาวร เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้นำไปสู่การจัดตั้งองค์กรคลังสมองของสหภาพโซเวียตเพื่อนำเสนอข้อมูลและนโยบายทางเลือกให้กับผู้นำประเทศได้ใช้ประกอบการตัดสินใจและดำเนินนโยบายของประเทศในที่สุด (Yakubovsky, 1995)

นอกจากการตัดสินใจที่ผิดพลาดในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของผู้นำประเทศแล้ว ช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงเวลาของสงครามเย็นซึ่งมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจทั้งสอง คือ สหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตที่ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศและความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์และเขตอิทธิพลเพื่อครองความเป็นผู้นำของโลก โดยทั้งสองประเทศพยายามแสวงหาผลประโยชน์และเขตอิทธิพลในประเทศต่าง ๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวสหภาพโซเวียตจึงได้ก่อตั้งองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการศึกษาวิจัยและเป็นองค์กรคลังสมองของประเทศโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต จากการที่หน่วยราชการของสหภาพโซเวียตในขณะนั้นขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญในระดับมืออาชีพในเรื่องความรู้เกี่ยวกับภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ดังนั้นสถาบันต่าง ๆ เหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของการผลิตและถ่ายทอดความรู้ที่ไม่ใช่ทางด้านการทหาร เช่น ทางด้านวัฒนธรรม ทางด้านการเมือง ทางด้านเศรษฐศาสตร์ ของหลายๆ ประเทศ รวมถึงสหรัฐอเมริกาด้วย คลังสมองส่วนใหญ่ของสหภาพโซเวียตในช่วงนี้ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นสถาบันทางด้านวิชาการ (Academic) และได้รับเงินทุนสนับสนุนจากรัฐรวมถึงสถาบันวิจัยในระบบการวิจัยบัณฑิตวิทยาศาสตร์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย (Российская академия наук : РАН -

the Russian Academy of Sciences : RAS) และมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีการกิจโดยตรงที่จะให้การสนับสนุนการทำงานของพรรคคอมมิวนิสต์และหน่วยงานของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายต่างประเทศเพื่อแข่งขันกับฝ่ายสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก คลังสมองที่สำคัญในช่วงเวลานั้นของสหภาพโซเวียตประกอบไปด้วยองค์กรต่างๆ ดังนี้ Либеральная миссия - The Liberal Mission Foundation, Левада-Центр - Leveda Center (Yuri Levada² Analytical Center), ПИР - Центр - PIR Center), Горбачев Центр - The Gorbachev Foundation (The International Foundation for Socio - Economic and Political Studies), Сахаровский центр - The Sakharov Center organizes³) และองค์กรอื่นๆ

สถาบันคลังสมองทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหภาพโซเวียตนั้นเริ่มมีขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ 1950 (Laruelle, 2009) โดยองค์กรคลังสมองแห่งแรกของสหภาพโซเวียต คือ สถาบันเศรษฐกิจโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Института Мировой Экономики и Международных Отношений: ИМЭМО - Institute of World Economy and International Relations: IMEMO) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1956 เป็นสถาบันที่สืบทอดต่อจาก Института мирового хозяйства и мировой политики - the Institute of World Economy and International Affairs ที่เปิดดำเนินการอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1925 - 1948 เป็นจุดเริ่มต้นของการเกิดสถาบันคลังสมองระดับโลกของสหภาพโซเวียต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแนวคิดด้านเศรษฐกิจและการเมืองของทุนนิยมสมัยใหม่ หลังจากนั้นเป็นต้นมาศูนย์วิจัยเฉพาะด้านก็ได้ถูกพัฒนาขึ้นในสถาบันทางด้านวิชาการต่างๆ ของสหภาพโซเวียตโดยมีความเป็นอิสระมีขนาดใหญ่และเชื่อมโยงกับพรรคคอมมิวนิสต์โดยตรง (А.П. Коротышев, А.С. Сорокин и Д.В. Леушкин. 2017, с. 12) หลังจากการเกิดขึ้นของสถาบันเศรษฐกิจโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ – IMEMO แล้ว ยังมีองค์กรคลังสมองเกิดขึ้นในสหภาพโซเวียตตามมาอีกหลายองค์กร เช่น

- สถาบันเศรษฐศาสตร์แห่งสหภาพโซเวียตบัณฑิตวิทยาศาสตร์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย (Институт Экономики Российской Академии Наук (РАН) - Institute of Economics Russian Academy of Sciences (RAS) ในบรรดาสถาบันเศรษฐศาสตร์ของสหภาพโซเวียต สถาบันเศรษฐศาสตร์แห่งสหภาพโซเวียตบัณฑิตวิทยาศาสตร์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย ถือเป็นสถาบันวิจัยทาง

---

² ผู้ก่อตั้งสถาบันคือนายยูริ เลวาดา นักสังคมวิทยาและนักรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงชาวรัสเซีย

³ ตั้งตามชื่อของนายอันเดรย์ ดมีตรีเยวิช ซาฮาลอฟ นักฟิสิกส์นิวเคลียร์และนักสิทธิมนุษยชนชาวสหภาพโซเวียตที่ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพ ในปี ค.ศ. 1975 แต่ไม่ได้รับอนุญาตให้เดินทางไปรับรางวัลดังกล่าว

เศรษฐกิจที่เก่าแก่ที่สุดของสหภาพโซเวียต ปัจจุบันในปี ค.ศ. 2020 สถาบันดังกล่าวมีอายุครบ 90 ปี โดยก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1930 มีหน้าที่ในการจัดการกับปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นส่วนใหญ่ต่อมาได้มีการประยุกต์วิธีการทางคณิตศาสตร์เพื่อการวิจัยทางเศรษฐกิจตามความสนใจที่เพิ่มขึ้นของประชาคมเศรษฐกิจโลก ความสนใจดังกล่าวได้พัฒนาไปสู่การจัดตั้งสถาบันคณิตเศรษฐศาสตร์กลาง Центральный Экономико - Математический Институт РАН (ЦЭМИ) - The Central Economic-Mathematical Institute ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1963 โดยมีความเชื่อว่าการใช้เศรษฐกิจและคอมพิวเตอร์เทคนิคจะช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการทำงานที่ดีที่สุดของเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม หลังจากนั้นไม่นานก็ได้มีการก่อตั้งสถาบันการพยากรณ์เศรษฐกิจแห่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ – เทคนิค ซึ่งในปีค.ศ. 1985 ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันพยากรณ์เศรษฐกิจ Институт Народнохозяйственного Прогнозирования Российской Академии Наук: ИНП РАН - The Institute of Economic Forecasting of the Russian Academy of Sciences: IEF RAS)

- สถาบันข้อมูลเกี่ยวกับสังคมศาสตร์ (Институт научной информации по общественным наукам (РАН) : ИНИОН РАН - The Institute of Information on Social Sciences of the Russian Academy of Sciences - INION RAS) ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1969 โดยถูกออกแบบมาเพื่อทำหน้าที่เป็นสำนักข้อมูลกลางของสำหรับสถาบันการศึกษาต่างๆ ทางด้านการวิจัยพื้นฐานเชิงสำรวจและประยุกต์ในสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ บรรณารักษศาสตร์และบรรณานุกรม ซึ่งอยู่ในความสนใจของผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงของชนชั้นสูงทางการเมืองของสหภาพโซเวียต ช่วยเร่งพัฒนาการศึกษาด้านภูมิภาคต่างๆ ของสหภาพโซเวียต

- สถาบันเศรษฐศาสตร์แห่งระบบสังคมนิยมโลก (Институт Экономики Мировой Социалистической Системы : ИЭМСС - Institute of Economy of the World Socialist System: IEMSS) ตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1960 มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยปัญหาทางด้านเศรษฐศาสตร์พื้นฐานทั่วไป กฎหมายพื้นฐานในการพัฒนาระบบสังคมนิยมโลก ปัญหาด้านสังคมนิยมการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ ความร่วมมือในสาขาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านอุตสาหกรรม หนทางและมาตรฐานการพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศสังคมนิยมด้วยกันและระหว่างประเทศทุนนิยมกับประเทศกำลังพัฒนา รวมถึง คำถามเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศสังคมนิยม การกำหนดราคาในตลาดสังคมนิยม และปัญหาการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสังคมนิยมและประเทศทุนนิยม

- สถาบันละตินอเมริกาศึกษา (Институт Латинской Америки Российской академии наук : ИЛА РАН - Instituto de Latinoamérica de la Academia de ciencias

de Rusia: ILA ACR, ก่อตั้งเมื่อวันที่ 28 เมษายน ปี ค.ศ. 1961 เป็นศูนย์การศึกษาเฉพาะทาง การศึกษาด้านลาตินอเมริกาและแคริบเบียนโดยดำเนินการวิจัยที่ครอบคลุมเกี่ยวกับปัญหา เศรษฐกิจสังคมการเมืองระหว่างประเทศและวัฒนธรรมของรัฐและประชาชน

- สถาบันแอฟริกาศึกษา (Институт Африки Российской академии наук : ИАФР PAH -Institute for African Studies of the Russian Academy of Sciences: IAS) ก่อตั้งขึ้น ในเดือนตุลาคม ปี ค.ศ. 1959 ในช่วงที่ระบบอาณานิคมล่มสลาย การปรากฏบนแผนที่ทาง การเมืองของโลกของรัฐอิสระหลายสิบรัฐ และการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ระหว่างประเทศ ที่สำคัญจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์โดยละเอียด ซึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันที่ถูกสร้างขึ้นมาใหม่ แห่งนี้

- สถาบันสหรัฐอเมริกาและแคนาดาศึกษา (Институт США и Канады PAH : ИСКРАН - the Institute of Study of the United States and Canada: ISKRAN) ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1967 นอกเหนือไปจากงานวิจัยหลักที่ซับซ้อนเกี่ยวกับกระบวนการทางเศรษฐกิจการเมือง สังคม และอุดมการณ์ของสหรัฐอเมริกาและแคนาดา รวมถึงปัญหาการปลดอาวุธนิวเคลียร์แล้ว สถาบัน ได้กลายมาเป็นหุ้นส่วนและคู่แข่งหลักของ IMEMO ในการสืบสวนปัญหาเร่งด่วน เช่นข้อจำกัด การลดอาวุธเชิงกลยุทธ์ และการชุมนุมสภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์ "เหนือ - ใต้" นักวิชาการ ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีของสถาบันสหรัฐอเมริกาและแคนาดาศึกษา คือ G.A. Arbatov (Institute for US and Canadian Studies Russian Academy of Sciences. Institute History)

- สถาบันบูรพคดีศึกษา (Институте Дальнего Востока Российской академии наук: ИДВ PAH) - the Institute for Far East Studies of the Russian Academy of Sciences: IFES RAS) เป็นสถาบันคลังสมองของรัสเซียที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1818 ครอบคลุมเกือบทุกสาขาของการศึกษาทางด้านตะวันออกทั้งหมดทั้งเอเชีย จีน เกาหลี ญี่ปุ่น มองโกเลีย อาหรับ อิสราเอล แอฟริการวมถึงหมู่เกาะแปซิฟิก ฯลฯ นอกจากการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับแนวโน้มทางการเมืองและเศรษฐกิจสมัยใหม่แล้วยังมีองค์ประกอบที่ศึกษา เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสมัยโบราณของภูมิภาคตะวันออกวมถึงการศึกษาทางด้านภาษา วรรณคดีและวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียและแอฟริกาเหนืออีกด้วย ในช่วงปี ค.ศ. 1966 ท่ามกลางวิกฤติความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างจีนและสหภาพโซเวียต สถาบัน บูรพคดีศึกษามีภารกิจสำคัญเพื่อศึกษาและกำหนดนโยบายส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง เพื่อนบ้านในเอเชียของรัสเซียโดยเฉพาะจีน

- สถาบันความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกรุงมอสโกของกระทรวงการต่างประเทศ (Московский Государственный Институт Международных Отношений МИД России: МГИМО - the Moscow State Institute of International Relations of the Foreign Affairs

Ministry: MGIMO) สังกัดกระทรวงการต่างประเทศสหพันธรัฐรัสเซียก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 14 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1944 โดยนายอีวาน อูดาลตซอฟ (Ivan Udaltsov) นักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของ สหภาพโซเวียตและอดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยแห่งรัฐมอสโกโดยคำสั่งพิเศษของรัฐบาล สหภาพโซเวียตที่ต้องการก่อตั้งสถาบันการศึกษาทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขึ้นใน ประเทศสหภาพโซเวียตเพื่อให้การศึกษาเฉพาะทางขั้นสูงแก่นักศึกษาทางด้านความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ ซึ่งแต่เดิมเป็นแค่คณะหนึ่งในสังกัดมหาวิทยาลัยแห่งรัฐมอสโก MGIMO เป็น สถาบันที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีในระดับนานาชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรปกลาง และยุโรปตะวันออก จนได้รับการขนานนามจาก นายเฮนรี คริสตังเจอร์ อดีตรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาว่า "Harvard of Russia"

สถาบันต่าง ๆ เหล่านี้มีความเหมือนกัน ก็คือได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณของ รัฐผ่านสภารัฐบัณฑิตวิทยาศาสตร์แห่งสหพันธรัฐรัสเซียแต่จำนวนของการจัดสรรงบประมาณ ไม่เคยเปิดเผยต่อสาธารณะ สถาบันเหล่านี้มีอิสระมากหรือน้อยในการกำหนดโครงการวิจัยของ พวกเขากายใต้กรอบของ Marxist-Leninist แต่ละสถาบันมีขนาดแตกต่างกันมาก เช่น IMEMO มีพนักงานมากกว่า 1,000 คน ในขณะที่สถาบันภูมิภาคมีเจ้าหน้าที่ประมาณ 200 - 400 คน ส่วนใหญ่ผลิตวารสารทางวิชาการของสถาบันตนเอง เจ้าหน้าที่หลายคนมีการติดต่อกับสถาบัน การศึกษาต่างประเทศอย่างกว้างขวาง องค์ความรู้จากหน่วยงานเหล่านี้มักเป็นแหล่งข้อมูลเดียว ในสังคมโซเวียตที่ถูกควบคุมอย่างหนักจากพรรคคอมมิวนิสต์

5.1.3 สถาบันคลังสมองของสหภาพโซเวียตในระยะที่สาม

ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1990 นายมิฮาอิล กอร์บาชอฟ ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการ พรรคคอมมิวนิสต์และผู้นำของสหภาพโซเวียต เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1986 กอร์บาชอฟ ประกาศใช้นโยบายกลาสโนสต์และเปเรสตรอยกา นโยบายกลาสโนสต์ คือ การ "เปิด" ทำประเทศ ให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น โดยให้ประชาชนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นของตน ส่วน นโยบายเปเรสตรอยกา คือ การ "ปรับ" สภาพเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพโซเวียตให้คลาย จากความชะงักงัน เพื่อยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนชาวโซเวียตให้ดีขึ้น กว่าเดิม กอร์บาชอฟได้ตระหนักถึงความล้มเหลวในการบริหารประเทศในด้านต่าง ๆ ของรัฐบาล คอมมิวนิสต์โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ในช่วงเวลาดังกล่าวเครือข่าย ทั้งหมดของสถาบันคลังสมองของสหภาพโซเวียตมีส่วนร่วมในการต่อสู้ของพรรคคอมมิวนิสต์ สหภาพโซเวียต นอกจากการทำงานจะซับซ้อนตามวัตถุประสงค์ของสถาบันที่ตั้งใจไว้แล้ว การขาดการควบคุมอย่างเข้มงวดจากพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงเวลานั้น ทำให้งานค่อนข้างเป็น อิสระ และเป็นเหตุผลที่ภายหลังสถาบันคลังสมองเหล่านี้ได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ ทำลายอุดมการณ์ของการสร้างระบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตและระบอบคอมมิวนิสต์โดยการปรับเปลี่ยนพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจการตลาดของประเทศ ทำให้ศาสตราจารย์ Loren Graham และนาง Irina Dezhina นักวิจัย ประเมินการว่าเงินทุนสนับสนุนการวิจัยลดลงเหลือเพียงแค่ 1 ใน 3 ของเงินทุนที่ได้รับในช่วงต้นทศวรรษที่ 1980 (Pynnöniemi, 2003) ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 เงินทุนสนับสนุนการวิจัยของสหภาพโซเวียต ร้อยละ 97 มาจากงบประมาณของรัฐ ในขณะที่ทศวรรษที่ 1990 เงินทุนสนับสนุนการวิจัยที่ได้รับจากรัฐมีสัดส่วนลดลงเหลือร้อยละ 49.9 ในช่วงการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในทศวรรษที่ 1990 นั้น เงินทุนสนับสนุนการวิจัยของรัสเซียส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลต่างประเทศรวมถึงมูลนิธิเอกชนและองค์กรต่าง ๆ เพื่อป้องกันการล่มสลายของสถาบันวิจัยของรัสเซีย การการล่มสลายของสหภาพโซเวียตส่งผลทำให้ระบบสถาบันที่ปรึกษาแบบนโยบายบนพื้นฐานของโครงสร้างพรรคคอมมิวนิสต์ล่มสลายไปด้วยสถาบันต่าง ๆ ที่เคยได้รับเงินสนับสนุนเต็มที่จากรัฐได้รับความเสียหายจากการสูญเสียเงินสนับสนุนจำนวนมากจากรัฐ และวิกฤติเศรษฐกิจ ส่งผลให้ผลประโยชน์ของรัฐทางด้านความมั่นคงและนโยบายต่างประเทศลดลง นอกจากนี้นักวิชาการหลายคนโดยเฉพาะนักวิชาการรุ่นหนุ่มสาวได้งานที่ได้รับผลตอบแทนที่ดีกว่าหรือจากภาครัฐก็ก่อให้เกิดปัญหาสมองไหลออกนอกประเทศจำนวนมาก ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้อายุเฉลี่ยของนักวิชาการชาวรัสเซียเพิ่มขึ้น ในขณะที่มุมมองแบบตะวันตกโดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relation – IR Theory) ซึ่งเคยเป็นสาขาวิชาที่ไม่มีตัวตนในสหภาพโซเวียตมาก่อนต้องกลายมาเป็นสาขาที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ใหม่ ในช่วงกลางทศวรรษที่ 2000 มีสถาบันทางด้านวิชาการของรัสเซียทั่วไปบางแห่งเริ่มฟื้นตัวจากการล่มสลายทางการเงิน อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวของสถาบันแต่ละแห่งก็มีความสำเร็จที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้นำของแต่ละสถาบัน ตัวอย่างเช่น สถาบันเศรษฐกิจโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือ IMEMO ภายใต้การบริหารของ อะเล็กซานเดอร์ ดินคิน (Alexander Dynkin) ระหว่างปี ค.ศ. 2006 - 2016 ซึ่งในปัจจุบันได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายวิจัยทางวิชาการของสถาบันประธานาธิบดี ได้รับความสนใจจากกองทุนเอกชนและนักวิชาการรุ่นใหม่ เขาได้ทำให้สถาบัน IMEMO กลับมามีชื่อเสียงในระดับนานาชาติอีกครั้ง กล่าวได้ว่ากว่าที่สถาบัน IMEMO จะฟื้นฟูกลับมาได้นั้นต้องผ่านเหตุการณ์ต่าง ๆ มาไม่น้อยทั้งการเปลี่ยนชื่อสถาบันและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญหน้ากับเงินทุนสนับสนุนที่ลดลง

การล่มสลายของสหภาพโซเวียตไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้อดีตนักวิชาการในสถาบันการศึกษาเท่านั้น หากแต่ยังเปิดโอกาสให้กับนักข่าวและเจ้าหน้าที่ทางด้านการทหารสร้างองค์กรคลังสมองของพวกเขาขึ้นเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงทศวรรษที่ 1990 ถึงแม้ว่าในปัจจุบันหลายท่านจะลี้ภัยไปตามกาลเวลาแล้วก็ตามแต่บางท่านก็ยังทำงานอยู่ในสถานที่ที่แตกต่างกัน แม้ว่าแรงกดดันทางการเมืองจะมีเพิ่มมากขึ้น การล่มสลายของสหภาพโซเวียต

ยังนำไปสู่การเปิดตัวขององค์กรคลังสมองภาคเอกชนเป็นครั้งแรก อดีตบรรดานักวิชาการจากราชบัณฑิตยสถานฯแห่งรัสเซีย (RAS) และมหาวิทยาลัยของรัฐได้พากันจัดตั้งศูนย์วิจัยนโยบายและเครือข่ายเล็ก ๆ ขึ้นมาเอง เนื่องจากการขาดแคลนเงินทุนสนับสนุนการวิจัยภายในประเทศ รายได้เกือบทั้งหมดต้องพึ่งพาสปอนเซอร์จากตะวันตก หลายแห่งมีผู้ปฏิบัติการเพียงคนเดียวและใกล้จะล่มสลายในไม่ช้า ผลดังกล่าวนำไปสู่การปรับเปลี่ยนประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรคลังสมอง โครงสร้างเก่าแก่ที่เชื่อมโยงกับพรรคคอมมิวนิสต์ได้รับการปรับเปลี่ยน เช่น สถาบันมาร์กซ์ – เลนิน ได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็นสถาบันอิสระของรัสเซียเพื่อปัญหาสังคมและชาติ (Российский независимый институт социальных и национальных проблем - the Independent Institute of Russia for Social and National Problems)

ในทางกลับกันในช่วงต้นปี ค.ศ. 1990 โซเวียตไม่ได้ส่งเสริมการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงของประเทศ นอกจากนโยบายการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์และการควบคุมอาวุธ แต่ความต้องการของรัฐนั้นอยู่ที่นโยบายทางด้านเศรษฐกิจและการเงิน อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานี้ ความคิดริเริ่มภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จหลายอย่างได้รับการพัฒนาในฐานะองค์กรที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ ในช่วงปฏิรูปประเทศของสหภาพโซเวียตนั้นองค์กรคลังสมองแบบเก่าไม่สามารถรับมือกับงานวิเคราะห์แบบเดิมได้เนื่องจากพวกเขาไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาโครงการปฏิรูปที่จำเป็น ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับองค์กรคลังสมองของสหภาพโซเวียตก็คือปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสหภาพโซเวียต ส่งผลทำให้เงินทุนสนับสนุนจากภาครัฐลดลง องค์กรคลังสมองหลายแห่งต้องปิดตัวลงหรือไม่ก็ต้องปฏิรูปโครงสร้างขององค์กรให้มีขนาดเล็กลงและเปลี่ยนแปลงภารกิจขององค์กร มุ่งเน้นโครงการวิจัยทางด้านเศรษฐกิจและปัญหาสังคมมากยิ่งขึ้น มีองค์กรคลังสมองเกิดขึ้นใหม่มากมายในสหภาพโซเวียต โดยองค์กรคลังสมองที่เกิดขึ้นใหม่นั้นได้รับการออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาขององค์กรคลังสมองแบบเดิม ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่มคือ

สถาบันคลังสมองกลุ่มแรกคือ "สถาบันคลังสมองภาคเอกชน" ตัวอย่างของสถาบันคลังสมองเอกชนที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้แก่ ศูนย์เทคโนโลยีทางการเมือง (Центр политических технологий: ЦПТ - The Center for Political Technologies: CPT) ศูนย์รัสเซียทั้งหมดเพื่อการศึกษาความคิดเห็นสาธารณะ (Всероссийский Центр Изучения Общественного Мнения: ВЦИОМ - Russian Public Opinion Research Center: VCIOM) และมูลนิธิความคิดเห็นสาธารณะ Фонд «Общественное мнение» : ФОМ - Public Opinion Foundation)

สถาบันคลังสมองกลุ่มที่สอง เป็นสถาบันคลังสมองภาครัฐ ได้แก่ – ศูนย์การทำงานเพื่อการปฏิรูปเศรษฐกิจภายใต้รัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซีย (Рабочий центр экономических реформ при Правительстве Российской Федерации - The Working Center for

Economic Reforms under the Government of the Russian Federation: 1991 - 2005) ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็น ศูนย์วิเคราะห์ของรัฐบาลสหพันธรัฐรัสเซีย (Аналитический центр при Правительстве Российской Федерации - Analytical Center for the Government of the Russian Federation) สถาบันวิเคราะห์เศรษฐกิจ (Институт экономического анализа: ИЭА- Institute for Economic Analysis)

สถาบันคลังสมองกลุ่มที่สาม คือ สถาบันคลังสมองเพื่อการวิเคราะห์การวิจัย ตัวอย่าง เช่น มูลนิธิ "สารสนเทศเพื่อประชาธิปไตย" (Региональный общественный фонд "Информатика для демократии": Фонд «ИНДЕМ» - Foundation "Information Science for Democracy" INDEM Foundation) ศูนย์สังคมและการเมืองรัสเซีย Российский общественно-политический центр: РОСПОЛИТИКА – The Russian Social and Business Promotion Center) กองทุนระหว่างประเทศเพื่อการปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม Международный фонд экономических и социальных реформ: Фонд «Реформа» - International Fund for Economic and Social Reforms: Fund "Reform")

อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปอดีตสหภาพโซเวียตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัสเซียมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตทางสังคมเกือบทั้งหมด การปฏิรูปดังกล่าวยังเปลี่ยนกิจกรรมของ “คลังสมอง” ซึ่งควรจะช่วยแก้ปัญหาสังคมเฉียบพลันและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในประเทศและต่างประเทศของประเทศรัสเซีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเปเรสตรอยก้าส่งผลให้ สถาบันวิจัยภายใต้ Academy of Sciences มีบทบาทโดดเด่นที่สุด

5.1.4 สถาบันคลังสมองของรัสเซียในระยะที่ 4

ประสิทธิภาพของหน่วยงานสาธารณะโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานของรัฐในปัจจุบัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพาความเชี่ยวชาญระดับมืออาชีพ เช่นเดียวกันกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศที่กลุ่มที่ปรึกษาสามารถช่วยเหลือผู้กำหนดนโยบายต่างประเทศด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การกำหนดวาระทางการเมือง การจัดการข้อมูล การดำเนินการทางเลือกอื่น ๆ อย่างละเอียด การคอยควบคุมการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร

ในอดีตประเทศรัสเซียมีกฎหมายหรือข้อบังคับที่ใช้กับชุมชนวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการวางแผนนโยบายต่างประเทศน้อยมากกฎบัตรกระทรวงการต่างประเทศซึ่งได้รับอนุญาตจากประธานาธิบดี กฎหมายเลขที่ 271 วันที่ 14 มีนาคม ปี ค.ศ. 1995 ย่อหน้า 10 อ้างว่า “..เพื่อพัฒนาข้อเสนอเฉพาะสำหรับนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซีย กระทรวงการต่างประเทศของรัสเซียมีสิทธิที่จะจัดตั้งหน่วยงานที่ปรึกษาทางวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการและบทบัญญัติของพวกเขาได้รับการอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ

ต่างประเทศรัสเซีย องค์การทางเทคนิคสำหรับกิจกรรมของสภาเหล่านี้ควรจัดทำโดยกระทรวงการต่างประเทศรัสเซีย..”

ปลายทศวรรษที่ 2000 รัสเซียเริ่มฟื้นฟูความเป็นมหาอำนาจในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ มีความทะเยอทะยานทางด้านการเมืองและมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น รัสเซียได้ลงทุนอย่างแข็งขันในการสร้างองค์กรคลังสมองทางด้านนโยบายต่างประเทศและหลักการทางด้านปัญญา สถาบันคลังสมองที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเป็นตัวแทนของสถาบันคลังสมองที่แตกต่างกันและเป็นที่ต่อสู้แย่งชิงอำนาจระหว่างชนชั้นนำทางการเมือง

ในขณะเดียวกัน ตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 2000 เป็นต้นมา กองทุนของเครมลินได้เติบโตขึ้น ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัสเซียก็พยายามที่จะส่งเสริม Soft Power ของรัสเซียออกไปทั่วโลก รัฐบาลรัสเซียได้ให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบแก่องค์กรคลังสมองทางด้านนโยบายต่างประเทศอย่างเป็นทางการและการรวมตัวของชุมชนผู้เชี่ยวชาญของรัสเซีย

ในระยะนี้พบว่าสถาบันคลังสมองที่ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นนำทางการเมืองของรัสเซียนั้นมีขนาดใหญ่กว่าองค์กรคลังสมองของเอกชนอย่างมากและครอบคลุมนโยบายในวงกว้าง ซึ่งการสนับสนุนนั้นไม่จำเป็นต้องได้รับเงินทุนสนับสนุนเท่ากับสถาบันการศึกษา ภายใต้สังกัดราชบัณฑิตยสถานทางด้านวิทยาศาสตร์แห่งรัสเซีย (RAS) เนื่องจากการได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นทางการทางด้านการเมืองภายในประเทศรัสเซียเองก็มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการสนับสนุนเชิงสัญลักษณ์ที่ไม่เป็นทางการจากองค์กรขนาดใหญ่และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทางการเมือง ยิ่งไปกว่านั้นการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถคาดคะเนได้ว่าอาจถูกการควบคุมในระดับหนึ่ง ไม่รวมถึงบางนโยบายที่ถูกปฏิเสธโดยฝ่ายการเมือง ในขณะเดียวกันการขาดการสนับสนุนจากสถาบันที่เข้มแข็ง เช่น สถาบันประธานาธิบดีแห่งรัสเซีย จะทำให้แนวทางการดำเนินการทางการเมืองของสถาบันคลังสมองมีความผันผวนมากขึ้น การลดความสำคัญของสถาบันคลังสมองบางแห่งอย่างศูนย์เพื่อการวิจัยเชิงกลยุทธ์ (Центр стратегических разработок: ЦСР - the Center for Strategic Research: CSR) และสถาบันการพัฒนาร่วมสมัย (Институт современного развития: ИНСОП - the Institute of Contemporary Development: INSOR) ที่มีการขึ้นลงเป็นวัฏจักร

ในยุคหลังสหภาพโซเวียต สถาบันวิจัยอุดมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนเศรษฐศาสตร์ชั้นสูง Национальный исследовательский университет «Высшая школа экономики»: НИУ ВШЭ - the National Research University Higher School of Economics: HSE) ได้กลายมาเป็นศูนย์กลางสำหรับการวิจัยทางสังคมสมัยใหม่ ในปี ค.ศ. 2006 ได้มีการจัดตั้งคณะเศรษฐกิจโลกและการระหว่างประเทศภายใต้การนำของนายเซียร์เกย์ คารากานอฟ (Sergey Karaganov) ประธานสถานนโยบายการต่างประเทศและการป้องกัน Совет по внешней

и оборонной политике: СВОП - the Council for Foreign and Defense Policy: SVOP) นอกจากนั้นในช่วงที่นายเซียร์เกย์ คารากานอฟ ดำรงตำแหน่งอธิการบดีของสถาบันวิจัยอุดมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนเศรษฐศาสตร์ชั้นสูงยังได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ยุโรปและนานาชาติศึกษาขึ้นที่สถาบันวิจัยอุดมศึกษาแห่งชาติ โรงเรียนเศรษฐศาสตร์ชั้นสูง Центр комплексных европейских и международных исследований : ЦКЕМИ - the Center for Comprehensive European and International Studies - CCEIS) ขึ้นในเดือนตุลาคมปี ค.ศ. 2006 ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ โดยมีพนักงานเริ่มต้นจำนวน 7 คน รวมถึงผู้ช่วยของเขานาย Timofey Bordachev (ติโมเฟย์ บอร์ดาชอฟ) และ นายดมิทรี ซุซลอฟ (Dmitry Suslov) ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นผู้จัดการศูนย์และรองผู้จัดการศูนย์ตามลำดับ

เช่นเดียวกัน สถาบันคลังสมองที่สำคัญของรัสเซียหลายหน่วยงานต้องปฏิรูปตัวเองเพื่อความอยู่รอด เช่น สถาบัน ИМЭМО เองเป็นตัวอย่างที่ดีของการปรับตัวโดยอาศัยการสนับสนุนจากตัวแทนการเมืองที่ชัดเจน เห็นได้จากการที่ เดือน มิถุนายน ปี ค.ศ. 2016 “สถาบันเศรษฐกิจโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” ได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็น “สถาบันวิจัยแห่งชาติด้านเศรษฐกิจโลกและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” ได้รับการตั้งชื่อตามเยฟเกนี พรีมาคอฟ แห่งราชบัณฑิตยสถานทางด้านวิทยาศาสตร์แห่งรัสเซีย” (Национальный исследовательский институт мировой экономики и международных отношений имени Е.М. Примакова Российской академии наук - the Primakov Institute of World Economy and International Relations) (ИМЭМО РАН, 2020) สถาบันได้รับการตั้งชื่อตามนายเยฟเกนี พรีมาคอฟ (Yevgeny Primakov)⁴ อดีตผู้นำสถาบันแห่งนี้ในช่วงปี ค.ศ. 1985 - 1989 โดยนายเยฟเกนี พรีมาคอฟได้ดำรงตำแหน่งอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศผู้ต่อต้านการขยายตัวขององค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ โดยการเสนอกลยุทธ์ในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศขนาดใหญ่แบบ 3 เสา ประกอบด้วย รัสเซีย จีนและอินเดีย ซึ่งเป็นตัวจุดประกายให้เกิดการก่อตั้งกลุ่มประเทศเศรษฐกิจโตไวหรือกลุ่มบริกส์ (BRICS) และได้ดำรงตำแหน่งอดีตนายกรัฐมนตรีของสหพันธรัฐรัสเซียในสมัยประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน โดยเสนอให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจเชิงปฏิรูป เช่น มาตรการผ่อนคลายในเชิงปริมาณทางการเงิน (Quantitative Easing) และยังเริ่มต้นการอัดฉีดเม็ดเงินไปยังรัฐวิสาหกิจเพื่อเป็นการจ่ายเงินเดือนหลังจากหยุดพักมาก่อนหน้านี้ รัฐบาลยังเน้นการจ้างงานและการฟื้นฟูการลงทุน นอกจากนี้การที่ค่าเงินรูเบิลลดลงทำให้การส่งออกสินค้าได้ดีขึ้น ผ่นวกกับราคา

---

⁴ โดยธรรมเนียมการตั้งชื่อสถาบันการศึกษาของรัสเซียแล้วจะตั้งชื่อตามบุคคลสำคัญต่างๆ เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่บุคคลสำคัญนั้นๆ เช่น มหาวิทยาลัยแห่งรัฐมอสโกตั้งชื่อตามมีฮาอิล โลโมโนซอฟ Moscow State University name after Mikhail Lomonosov เป็นต้น

น้ำมันในตลาดโลกซึ่งรัสเซียเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกพุ่งทะยานขึ้น เศรษฐกิจของรัสเซียจึงฟื้นตัว อันสะท้อนให้เห็นว่านายพริมาคอฟเป็นผู้เริ่มต้นทำให้เศรษฐกิจของรัสเซียดีขึ้น (อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์, 2016) ทำให้สถาบันดังกล่าวมีหน้าที่หลักในการวิเคราะห์นโยบายของฝ่ายตะวันตกและการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหภาพโซเวียต ข้อได้เปรียบคือการมีทีมวิจัยขนาดใหญ่และการมีความสัมพันธ์ทางการเมืองกับผู้นำ

อีกตัวอย่างหนึ่งที่ได้ชัดคือศูนย์เพื่อการวิจัยเชิงกลยุทธ์หรือ (Центр стратегических pesquisas: ЦСР Center for Strategic Research: CSR) ได้ก่อตั้งขึ้นในระหว่างการทำเสียงในการเลือกตั้งประธานาธิบดีครั้งแรกของนายวลาดิมีร์ ปูตินในฤดูหนาวปี ค.ศ. 1999 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมระยะยาวเกี่ยวกับเศรษฐกิจ - สังคมของรัสเซีย (ยุทธศาสตร์ - 2010) ตั้งแต่นั้นมา CSR ก็เป็นหน่วยงานที่ให้หลักการเบื้องต้นแก่บุคลากรทางด้านเศรษฐศาสตร์ชั้นนำของรัฐบาลรัสเซีย เจ้าหน้าที่ของ CSR ส่วนใหญ่สนิทสนมกับประธานาธิบดีวลาดิมีร์ ปูตินและมาจากเมืองเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก หลายท่านกลายมาเป็นคลังสมองของกระทรวงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของรัสเซีย กิจกรรมของ CSR นั้นก้าวไปอย่างรวดเร็ว ขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ทางการเมืองของเครมลิน ในปี ค.ศ. 2011 - 2012 ผู้เชี่ยวชาญทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง CSR มีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์ - 2020 ก่อนที่ความสำคัญของคลังสมองในรัฐบาลกลางจะลดน้อยลงภายหลังการเลือกตั้งประธานาธิบดีในเดือนมีนาคมปี ค.ศ. 2012 เมื่อบรรดาผู้รักชาติหันมาสนใจการเมืองรัสเซียมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการกลับมาของอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรัสเซียนายอะเล็กเซย์ คูดริน (Alexey Kudrin) ในเดือนเมษายน ปี ค.ศ. 2016 ตกลงที่จะจัดทำกลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของรัสเซียจนถึงปี ค.ศ. 2024 ทำให้ CSR กลับมาเฟื่องฟูอีกครั้ง จน CSR กลายเป็นศูนย์กลางผู้เชี่ยวชาญของรัสเซียกับกลุ่มทำงานด้านต่าง ๆ และมีนักวิจัยจากสถาบันต่าง ๆ เข้าร่วมมากกว่า 1,000 คน

ตัวอย่างสุดท้ายที่แสดงให้เห็นถึงสายสัมพันธ์ระหว่างสถาบันคลังสมองและชนชั้นนำทางการเมืองได้แก่ สถาบันการพัฒนาร่วมสมัย (Институт современного развития: INHOP - Institute of Contemporary Development – INSOR) ชื่อเดิมคือ ศูนย์เพื่อการพัฒนาสังคมสารสนเทศ หรือ Rio Center «РиО-Центр» ก่อตั้งเมื่อ ปี ค.ศ. 2003 โดยมีพื้นฐานเป็นสถาบันคลังสมองที่ไม่แสวงหากำไร ในขั้นต้นมุ่งเน้นไปที่การทำให้รัสเซียเป็นประเทศที่ทันสมัยเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ต่อมาในปี ค.ศ. 2006 นาย อิกอร์ ยูร์เกนส์ (Igor Yurgens) ผู้อำนวยการ INSOR ได้เสนอโครงการล่วงหน้าเพื่อความทันสมัยทางเศรษฐกิจและสังคมของรัสเซียในระยะยาวซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ต่อเนื่องจากการดำเนินงานขององค์กร CSR ที่ดำเนินมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 (Yurgens, 2012)

ในการแข่งขันระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมนายเซียร์เกย์ อีวานอฟ (Sergey Ivanov) กับนายดมิทรี เมดเวเดฟ (Dmitry Medvedev) นายกรัฐมนตรีสหพันธรัฐรัสเซียเพื่อเป็นประธานาธิบดีรัสเซียสืบทอดอำนาจของนายวลาดีมีร์ ปูติน ในปี ค.ศ. 2008 นั้น INSOR ซึ่งเป็นพันธมิตรและให้การสนับสนุนนายเมดเวเดฟ ส่งผลให้นายเมดเวเดฟได้รับชัยชนะดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากนายวลาดีมีร์ ปูติน นายเมดเวเดฟจึงอนุญาตให้นายอิกอร์ ยูร์เกนส์ ดำเนินโครงการที่เขาเสนอต่อไป และปฏิรูปองค์กรจาก Rio Center เป็น INSOR ในฐานะองค์กรคลังสมองใหม่ของประธานาธิบดี

INSOR เปิดตัวอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 18 มีนาคม ปี ค.ศ. 2008 ภายหลังจากที่นายเมดเวเดฟได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีรัสเซีย องค์กรได้ประกาศเป้าหมายระยะยาวภายใต้โครงการสำคัญของชาติ 4 โครงการ ประกอบด้วย 1) การดูแลสุขภาพ 2) ที่อยู่อาศัยราคาไม่แพง 3) การศึกษาที่มีคุณภาพ และ 4) การพัฒนาทางด้านการเกษตร ภายใต้ความยั่งยืนของประชากร นายเมดเวเดฟได้ประกาศว่า “ภาคประชาสังคมควรจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินนโยบายทางสังคม” ภายหลังจากที่ประธานาธิบดีเมดเวเดฟเข้ารับตำแหน่งหัวหน้าคณะกรรมการการของสถาบันส่งผลทำให้ทางสถาบันได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากงบประมาณของรัฐ

ในช่วงที่นายเมดเวเดฟ ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น INSOR ได้กลายเป็นเวทีความร่วมมือทางปัญญาสำหรับผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษาและศูนย์วิจัยต่าง ๆ ในการประกาศวาระการปรับเศรษฐกิจและสังคมรัสเซียให้ทันสมัย ความสามารถของ INSOR ในการส่งเสริมความคิดทางการเมืองนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งและชะตากรรมของประธานาธิบดีเมดเวเดฟทั้งหมด การเติมพื้นที่ล้มเหลวของประธานาธิบดีเมดเวเดฟในการตัดสินใจลงรับสมัครเลือกตั้งประธานาธิบดีรัสเซียอีกครั้งในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 2011 พร้อมกับการกลับมาของประธานาธิบดีวลาดีมีร์ ปูติน นำไปสู่การสิ้นสุดลงของยุทธศาสตร์การทำให้ทันสมัยของ INSOR ในขณะที่นายอิกอร์ ยูร์เกนส์ กล่าวว่า “เราแพ้” (Yurgens, 2012)

ตารางที่ 1

ตารางแสดงสายสัมพันธ์ระหว่างองค์กรคลังสมองและชนชั้นนำทางการเมืองของรัสเซีย

ชื่อสถาบัน	ชื่อภาษารัสเซีย	ความเชี่ยวชาญ	ผู้นำและผู้ก่อตั้ง
สถาบันเพื่อการศึกษา การเปลี่ยนผ่านทาง เศรษฐกิจศาสตร์	Институт изучения переходной экономики	เปลี่ยนจากการวางแผน จากส่วนกลางเป็นระบบ เศรษฐกิจแบบตลาด ระบบการเมืองแบบ ประชาธิปไตยโดยอาศัย ประสบการณ์ของรัสเซีย และประเทศในยุโรป ตะวันออก	นายเยกอร์ โกดาร์ รักษาการนายกรัฐมนตรี รัสเซีย สมัยประธานาธิบดี บอริส เยลต์ซิน สมัยที่ 2
ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจและ การเมือง (EPIcenter)	Центр экономических и политических исследований «ЭПИ центр»	โปรแกรมทางเลือกของการ ปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม ในรัสเซียซึ่งตั้งอยู่ในภูมิภาค	นายกริกอรี ยาฟลินสกี ผู้ก่อตั้งและหัวหน้าพรรค “ยาบลากา”
สถาบันผู้เชี่ยวชาญ RSPP	Экспертный институт РСПП	บทบาทของวิสาหกิจใน ระบบเศรษฐกิจตลาด แนวโน้มการปฏิรูปใน รัสเซีย การพัฒนากิจกรรม ทางธุรกิจ	นายเยเฟเกนี ยาซิน อดีต รัฐมนตรีว่าการกระทรวง เศรษฐกิจรัสเซีย
ศูนย์ยุทธศาสตร์ (มูลนิธิ บูร์บูลิส)	Центр «Стратегия» (Фонд Бурбулиса)	ปัญหาหลักทางสังคมและ การเมืองที่มีผลกระทบระยะ ยาวต่อการพัฒนาของ รัสเซีย	นายเกนนาดี บูร์บูลิส อดีตรองนายกรัฐมนตรี ของสหพันธรัฐรัสเซีย
มูลนิธิระหว่างประเทศ เพื่อการวิจัยทางสังคม และเศรษฐกิจ (มูลนิธิ กอร์บาซอฟ)	Международный фонд социально - экономических исследований (Фонд Горбачёва)	โครงการความมั่นคงระดับ โลกการวิเคราะห์ สถานการณ์ระหว่าง ประเทศหลังสงครามเย็น การพัฒนาโปรแกรมการ ปฏิรูปทางเลือก	นายมิกอิล กอร์บาซอฟ อดีตรองประธานาธิบดี สหภาพโซเวียต และเลขาธิการพรรค คอมมิวนิสต์ แห่งสหภาพโซเวียต
สมาคมนโยบาย ต่างประเทศ	Ассоциация по внешней политике	ปัญหาความมั่นคงระหว่าง ประเทศอาวุธยุทโธปกรณ์ แง่มุมทางการเมืองการทหาร ของความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศ	นายเอดูอาร์ด เชวาร์ตเนดเซ อดีตรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงการต่างประเทศ สหภาพโซเวียต อดีต ประธานาธิบดีคนที่ 2 ของจอร์เจีย

ที่มา: ปรับปรุงจาก Barbashin & Alexander (2019). Thinking Foreign Policy in Russia: Think Tank and Grand Narratives. https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/11/Thinking-Foreign-Policy-in-Russia_Think-Tank-and-Grand-Narratives-Atlantic-Council-11.12.19.pdf

สถาบันคลังสมองภาคเอกชนที่ประสบความสำเร็จ 2 แห่ง ประกอบด้วย

1) ศูนย์วิจัยการเมืองในรัสเซีย (Центр политических исследований России: ПИР - Центр - the Center for Political Research in Russia: PIR Center) ก่อตั้งขึ้นโดย วลาดีมีร์ ออร์ลอฟ (Vladimir Orlov) นักข่าวหนังสือพิมพ์ข่าวมอสโก (Moscow News) «Московские новости» ซึ่งเป็นกระบอกเสียงของโซเวียตเปเรสตรอยก้าและเพื่อน ๆ ในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1994 พวกเขาได้ร่วมกันก่อตั้งวารสาร «Ядерный Контроль» - “Nuclear Control” ทั้งในภาษารัสเซียและภาษาอังกฤษ โดยได้รับทุนสนับสนุนจากมูลนิธิ MacArthur และการสนับสนุนจากฝ่ายการเมือง ได้แก่ อธิการบดีของสถาบัน MGIMO นายอนาโตลี ตอร์คูนอฟ (Anatoly Torkunov) และนายยูริ บาตูริน (Yuri Baturin) ผู้ช่วยฝ่ายความมั่นคงแห่งชาติของประธานาธิบดีบอริส เยลต์ซิน ภายหลังการเพิ่มขึ้นของเงินทุนทำให้ PIR Center สามารถขยายงานจากเดิมโฟกัสแคบ ๆ ไปยังประเด็นใหม่ ๆ เช่น การไม่เผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ เทคโนโลยีขีปนาวุธ การเปิดตัวโครงการอาวุธเคมี ความร่วมมือทางด้านการทหารและทางด้านเทคนิค กิจกรรมการควบคุมพลเรือนของทหาร ทำให้ PIR Center กลายมาเป็นศูนย์กลางสำหรับนักศึกษาและนักวิจัยรุ่นเยาว์

2) ศูนย์วิเคราะห์กลยุทธ์และเทคโนโลยี (Центр анализа стратегий и технологий: ЦАСТ - the Center for the Analysis of Strategies and Technologies: CAST) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1997 โดยอดีตพนักงาน PIR สองคนคือนายรูสลัน ปูฮอฟ (Ruslan Pukhov) และนายคอนสแตนติน มาคีเยนโก (Konstantin Makienko) องค์กร CAST ได้ตีพิมพ์เอกสารหลายฉบับและแก้ไขในหัวข้อต่าง ๆ รวมถึง ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย – จอร์เจียในปี ค.ศ. 2008, การปฏิรูปกองทัพรัสเซีย อุตสาหกรรมการป้องกันประเทศของจีน วิฤติการณ์ทางด้านการทหารของยูเครน ความเกี่ยวข้องทางด้านการทหารของรัสเซียในซีเรีย เป็นต้น องค์กร CAST แตกต่างไปจาก PIR Center ซึ่งยังคงเป็นองค์กรที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ องค์กร CAST สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการขายการสมัครสมาชิกวารสาร “การส่งออกอาวุธ” (Экспорт Вооружений - Arms Export) ให้แก่ผู้อ่านทั้งภายในประเทศและต่างประเทศโดยการวิเคราะห์ด้านอุตสาหกรรมทางด้านการทหารสำหรับนักธุรกิจชาวรัสเซีย

ตัวอย่างสุดท้ายขององค์กรคลังสมองภาคเอกชน ได้แก่ ศูนย์กลางการศึกษาด้านพลังงานและความมั่นคง (Центр энергетик и безопасности: ЦЭБ - the Center for Energy and Security Studies: CENESS) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2009 โดยโฟกัสไปที่ประเด็นด้านพลังงานนิวเคลียร์เป็นหลัก แม้ว่า CENESS มันจะเป็นองค์กรขนาดเล็กที่สุด ที่กล่าวถึงในที่นี้ แต่ผู้ก่อตั้ง CENESS นายอันโตน ฆลอฟคอฟ (Anton Khlopkov) เป็นศิษย์เก่าของ PIR Center เขาได้พัฒนาความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอุตสาหกรรมนิวเคลียร์ของรัสเซียและกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในฐานะนักฟิสิกส์ผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับโครงการ

นิวเคลียร์ของอิหร่านที่มีมูลค่าสูง ภายหลังปี ค.ศ. 2010 CENESS ได้จัดการประชุมประจำปีเกี่ยวกับการไม่เผยแพร่อาวุธนิวเคลียร์ในมอสโกขึ้น ซึ่งการประชุมดังกล่าวดึงดูดผู้เข้าร่วมประชุมทั้งชาวรัสเซียและชาวต่างชาติมากกว่า 200 คน รวมถึงผู้ให้การสนับสนุนจากสถานทูตตะวันตกหลาย ๆ แห่ง

5.1.5 สถาบันคลังสมองของรัสเซียในปัจจุบัน

ในปัจจุบันเป็นช่วงที่รัสเซียถูกคว่ำบาตรทางด้านเศรษฐกิจจากนานาชาติ ประกอบกับสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจโลกที่เผชิญหน้ากับวิกฤติการณ์ทางด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ เช่น วิกฤติการณ์แฮมเบอร์เกอร์และวิกฤติการณ์ยูโร องค์การคลังสมองในรัสเซียเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขึ้นอีกครั้งเมื่อสถาบันบัญญัติรัสเซียได้ทำการแก้กฎหมายเกี่ยวกับ “องค์กรอิสระที่ไม่ได้อยู่ในเชิงพาณิชย์” (Non-commercial Organizations: NCOs) ของรัสเซีย ในเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2012 เกี่ยวกับสถานะของ “ตัวแทนต่างประเทศ” ในประเด็นทางด้านการเมือง การทำงาน และการรับเงินทุนสนับสนุนจากต่างประเทศ ในปัจจุบันมีองค์กรประเภทนี้อยู่ราว 75 องค์กร ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของระบบราชการที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้นเรื่อย ๆ บ่อยครั้งที่องค์กรเหล่านั้นถูกคุกคามสาธารณะ และภายหลังเดือนพฤษภาคมปี ค.ศ. 2015 รัสเซียก็ได้ดำเนินการแก้กฎหมายอีกครั้งว่าด้วย “องค์กรที่ไม่พึงประสงค์” มีการยกเลิกกิจกรรมขององค์กรผู้ให้เงินทุนสนับสนุนองค์กรอิสระที่ไม่ได้อยู่ในเชิงพาณิชย์ (NCOs) ที่ทำงานทางด้านการเมืองของรัสเซีย ประกอบด้วย the Open Society Foundation, the German Marshall Fund, and the MacArthur Foundation เป็นต้น (Barbashin & Graef, 2019) ทำให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 เป็นต้นมา กลุ่มองค์กรอิสระที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ (non – commercial group) ต้องเผชิญหน้ากับความท้าทาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดึงดูดเงินทุนจากผู้สนับสนุนจากต่างประเทศ (Freedom house, 2012) อย่างไรก็ตามภายใต้การแข่งขันของสถาบันทางด้านวิชาการพวกเขาพยายามที่จะพึ่งพาภาครัฐให้น้อยลง โดยการอาศัยเงินทุนจากภาคเอกชน พยายามออกวารสารสิ่งพิมพ์ของตัวเองและมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับต่างประเทศมากขึ้น ภายใต้สภาพแวดล้อมใหม่นี้ สถาบันคลังสมองของรัสเซียในปัจจุบันสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- **สถาบันคลังสมองประเภทแรก** คือ องค์กรที่ทำหน้าที่สำรวจทางสังคมวิทยาและการสำรวจความคิดเห็น (The sociological survey and polling institutes constitute) องค์กรเหล่านี้มีความใกล้ชิดกับสถาบันการศึกษาในด้านวิชาชีพ เช่น มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา แต่พวกเขาทำงานบนพื้นฐานของคำสั่งเอกชนหรือรัฐหรือทุนจากมูลนิธิใดมูลนิธิหนึ่ง หนึ่งในนั้นคือ องค์กรศูนย์การศึกษาความคิดเห็นสาธารณะของรัสเซีย (Всероссийский центр изучения общественного мнения: ВЦИОМ - Russian Public Opinion Research Center: VTsIOM) ทำหน้าที่ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนชาวรัสเซีย ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ.

1987 เป็นหนึ่งใน บริษัทที่ทำการวิจัยด้านสังคมวิทยาและการตลาดชั้นนำของรัสเซีย Levada Center ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1987 ซึ่งนำโดยนายยูริ เลวาดา (Yuri Levada) เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่สำรวจทางสังคมวิทยาและการสำรวจความคิดเห็น และสุดท้าย มูลนิธิ “ความคิดเห็นสาธารณะ” (Общественное Мнение: ФОМ - Public Opinion Foundation)

- **สถาบันคลังสมองประเภทที่ 2** คือ องค์กรเอกชนที่ทุ่มเทให้การให้คำปรึกษา (private centers entirely devoted to consultancy) ทำงานตามสัญญาที่ได้ตกลง พวกเขามีหัวข้อการวิจัยที่หลากหลายเพื่อให้ลูกค้าของพวกเขาได้เลือกมากที่สุด แต่ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ประเด็นทางเศรษฐกิจและเชิงพาณิชย์เพื่อดึงดูดผู้ประกอบการและฝ่ายการเงิน พวกเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐหรือนายจ้างเอกชนรายใดรายหนึ่ง เพียงต้องการที่จะขายข้อมูลการศึกษาของพวกเขาให้กับตลาดและลูกค้าโดยเฉพาะ ตัวอย่างสถาบันคลังสมองในกลุ่มนี้ประกอบด้วย

1) ООО «МОНИТОРИНГ» - Monitoring.ru ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2001 ในรูปแบบของบริษัท ที่ครั้งหนึ่งเคยทำงานภายใต้ชื่อกลุ่ม NISPI⁵-ARPI⁶-AIST⁷

2) Romir Исследовательский холдинг – Romir Consulting ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 เป็นบริษัทวิจัยตลาด เกิดขึ้นตามความคิดริเริ่มของกลุ่มนักวิจัยที่ทำงานในสถาบัน Sociology และ VTsIOM

3) ศูนย์เทคโนโลยีทางการเมือง (Центр политических технологий: ЦПТ - the Center of Political Technology: CPT) ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในฐานะข้อมูลชีวิตประจำวันของนักธุรกิจหลักของประเทศ การฝึกอบรมเฉพาะด้าน และวิงเด่นภายในหน่วยงานของรัฐสำหรับสมาคมนักธุรกิจแห่งรัสเซีย สมาคมธนาคารแห่งรัสเซียและสหภาพนักอุตสาหกรรมและผู้ประกอบการของรัสเซีย

4) สถาบันเชี่ยวชาญด้านนโยบายระหว่างประเทศ (Международный Институт Политической Экспертизы: МИПЭ - the International Institute of Policy Expertise: IIPE) มีความเชี่ยวชาญด้านการสื่อสารนโยบายและการลอบบี้

5) ศูนย์ความร่วมมือเพื่อธุรกิจระหว่างภูมิภาค (Межрегиональный центр делового сотрудничества - the Interregional Center of Cooperation for Business (MCDS) ซึ่ง

---

⁵ สถาบันแห่งชาติเพื่อการวิจัยทางสังคมจิตวิทยา (Национальный Институт Социально-Психологических Исследований: Ниспи - the National Institute for Social Psychological Research: NISPI)

⁶ สำนักงานวิจัยการเมืองระดับภูมิภาค (Агентство региональных политических исследований: АРПИ - the Regional Political Research Agency: ARPI)

⁷ สำนักวิจัยสังคมและการออกอากาศ (Агентство исследований социума и телерадиовещания: АИСТ - the Society and Broadcast Research Agency: AIST)

จัดทำรายงานเกี่ยวกับ Russian และประเทศ CIS และเสนอการตรวจสอบโครงการลงทุนการค้า การเงินเชิงกลยุทธ์และความเชี่ยวชาญของภาคอุตสาหกรรม

6) ศูนย์ข้อมูลนโยบาย (Центр политической информации: ЦПИ - the Center for Policy Information: CPI) ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในการศึกษาสำหรับชนชั้นกลางและภูมิภาคของรัสเซียและกลุ่มผู้มีอิทธิพลในภาคการเมืองและการค้า

- สถาบันคลังสมองประเภทที่ 3 "ศูนย์นโยบายสาธารณะ" "public policy centers" สถาบันคลังสมองเหล่านี้มีทั้งที่ทำสัญญากับภาคเอกชนและการจัดหาเงินทุน พวกเขามีแนวทางที่ชัดเจน และมักจะมีผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเฉพาะด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกป้องวิสัยทัศน์ทางการเมืองและอนาคตของรัสเซีย เป็นผลให้มีแนวโน้มที่จะทำงานกับทั้งผู้สนับสนุนทั้งรัสเซียและต่างประเทศที่สนับสนุนโลกทัศน์ของพวกเขา แต่พวกเขาไม่ได้ถูกมองว่าเป็นล็อบบี้ทางการเมืองอย่างแท้จริง ศูนย์นโยบายสาธารณะเหล่านี้หลายแห่งทำงานในส่วนของการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ สถาบันคลังสมองประเภทนี้ประกอบด้วย

1) สถาบันวิเคราะห์การเมืองและการทหาร (Институт политического и военного анализа: ИПВА - the Institute of Policy and Military Analysis: IPVA) มีความเชี่ยวชาญในเรื่องการทหารและความปลอดภัย

2) ศูนย์นโยบายและการวิจัยระหว่างประเทศ (Центр политических и международных исследований: ЦПМИ - the Center of Policy and International Research: CPIS) วิจัยเกี่ยวกับการยุติความขัดแย้ง

3) คณะมนตรีนโยบายและการป้องกันต่างประเทศ (Совет по внешней и оборонной политике: СВОП - the Council for Foreign Policy and Defense (SVOP) มุ่งเน้นนโยบายต่างประเทศและการป้องกันประเทศรัสเซีย

4) ศูนย์วิจัยนโยบายรัสเซีย (Центр политических исследований России: ПИР - Центр - the Center for Political Research in Russia: PIR Center) เน้นความมั่นคงระหว่างประเทศและประเด็นเกี่ยวกับนิวเคลียร์

5) ศูนย์วิเคราะห์กลยุทธ์และเทคโนโลยี (Центр анализа стратегий и технологий: ЦАСТ - the Center for the Analysis of Strategies and Technologies: CAST) มีความเชี่ยวชาญในด้านอุตสาหกรรมทหารของรัสเซียที่ซับซ้อน

6) ศูนย์ข้อมูลและการวิเคราะห์เพื่อการศึกษากระบวนการทางสังคมวิทยาการเมืองในพื้นที่หลังยุคโซเวียต (Информационно-аналитический Центр по изучению общественно-политических процессов на постсоветском пространстве - The Center of Information and Analysis for the Study of Socio-political Processes in Post-soviet space)

7) สถาบันนโยบายระหว่างประเทศและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์สังคม (Международный институт гуманитарно-политических исследований: ИГПИ - International Institute of Policy and Social Scientific Research: IGPI) มีความสนใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการทางสังคมและการเมืองของพื้นที่ต่างประเทศ

8) มูลนิธิ "สารสนเทศเพื่อประชาธิปไตย" (Региональный общественный фонд "Информатика для демократии": Фонд «ИНДЕМ» - Foundation "Information Science for Democracy" INDEM Foundation) มีความสนใจในรัฐสภาและจัดการฐานข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมของพรรคการเมือง

9) ศูนย์งานยุทธศาสตร์ (Центр стратегических разработок - the Center for Strategic Works) ให้คำแนะนำแก่หน่วยงานของรัฐในด้านสังคมและเศรษฐกิจและมีส่วนร่วมใน "โครงการระดับชาติที่มีความสำคัญ"

10) สถาบันอิสระเพื่อนโยบายทางสังคม (Независимый институт социальной политики - The Independent Institute for Social Policy: IISP) วิเคราะห์ระบบสาธารณสุขและจัดการดัชนีการบริโภคในรัสเซีย

11) ศูนย์สังคมวิทยาการเมืองของรัสเซีย (Российский общественно-политический центр: РОПЦ - The Sociopolitical Center of Russia: ROPC) ซึ่งเชื่อมโยงกับฝ่ายบริหารของประธานาธิบดีและเทศบาลมอสโกมีหน้าที่อำนวยความสะดวกในการร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานของรัฐ

12) ศูนย์คาร์เนกีแห่งมอสโก (Московский Центр Карнеги - The Carnegie Center of Moscow) ยังคงเป็นแหล่งวิจัยหลักของของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับรัสเซียและประเทศอดีตสหภาพโซเวียตโดยทำงานควบคู่ไปกับ the New Eurasia Fund กองทุนยูเรเชียใหม่ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิยูเรเชียอเมริกา

13) สถาบันพัฒนายุทธศาสตร์ 2050 (Институт Стратегического Развития 2050 - The Institute of Strategic Development – 2050) สร้างขึ้นปี ค.ศ. 2008 ซึ่งมุ่งเน้นไปที่โครงการเศรษฐกิจมหภาคที่มุ่งหวังที่จะนำไปสู่ความทันสมัยของ Russia ในศตวรรษที่ 21 และได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากเครือข่ายตัวแทนองค์กรธุรกิจและหน่วยงานล็อบบี้ทางด้านการเกษตร พวกเขาสนับสนุนการพัฒนาของการสื่อสารโทรคมนาคมการต่อสู้กับการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจที่อ่อนแอระหว่างส่วนของยุโรปและเอเชียของรัสเซียปรับปรุงอุตสาหกรรมของรัสเซียจะวันออกไกลรวมทั้งกลยุทธ์หลายประการสำหรับการพัฒนาที่ดินโดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านองค์กรธุรกิจและทรัพยากรการเกษตร

- สถาบันคลังสมองประเภทสุดท้าย องค์การคลังสมองประเภทให้การสนับสนุนความคิดเห็นเชิงอุดมการณ์ พรรคการเมือง หรือบุคคลทางการเมืองที่เป็นที่รู้จักประกอบด้วย

1) มูลนิธิระหว่างประเทศด้านการวิจัยด้านสังคม – เศรษฐกิจและนโยบายซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “กองทุนกอร์บาซอฟ” Международный Фонд социально-экономических и политологических исследований: Горбачев-Фонд the International Foundation of Socio-Economic and Policy Research, known as the Gorbachev Funds

2) Центр политических и экономических исследований: ЭПИцентр - the Center of Policy and Economic Research: EPItsentr) ของนายอันเดรย์ อิลลาริโอโนฟ (Andrei Illarionov) มีความใกล้ชิดกับ นายกริกอริ ยาฟลินสกี (Grigori Yavlinski) ผู้นำของพรรค Yabloko

3) กองทุนภารกิจเสรี (Фонд «Либеральная миссия» - the Liberal Mission Funds ซึ่งรวมถึงผู้พิทักษ์สิทธิมนุษยชนและนักวิเคราะห์เกี่ยวกับวิวัฒนาการของสังคมรัสเซียที่มีต่อระบอบเผด็จการและชาตินิยม

4) สถาบันปัญหาด้านโลกาภิวัตน์ของ มิฮาอิล เดเลียกิน (Института проблем глобализации Михаила Делягина - the Institute of Problems of Globalization of Mikhail Deliaagin)

5) ศูนย์สร้างสรรค์การทดลอง (Творческий экспериментальный центр - the Experimental Creative Center) ที่นำโดยนายเซียร์เกย์ ครูกินิเยน (Sergei Kurginian) มีบทบาทอย่างมากในช่วงปีสุดท้ายของสหภาพโซเวียตรวมถึงกิจกรรมของนักประชาสัมพันธ์ที่มีชื่อเสียง เช่น นายอะเลคซานเดียร์ โปรฮานอฟ (Alexander Prokhanov) และนายเซียร์เกย์ คารามูร์ซา (Sergei Kara-Murza) ที่มีโครงสร้างการวิจัยขนาดเล็กจัดอยู่รอบตัวพวกเขา นอกจากนี้ยังมีมรดกทางจิตวิญญาณที่นำโดย นายอะเลคเซย์ ปอดเบเรซกิน (Aleksei Podberezkin) ซึ่งเป็นคลังสมองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหพันธรัฐรัสเซีย

6. สรุปผลการศึกษา

สถาบันคลังสมองมีความสำคัญและมีบทบาทอย่างยิ่งในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของสหพันธรัฐรัสเซียตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต จากการศึกษาพบว่าสถาบันคลังสมองที่สำคัญนั้นมีพื้นฐานมาจากนักวิชาการมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับเงินทุนตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต หลังจากสหภาพโซเวียตล่มสลายในปี 1990 มีสถาบันคลังสมองเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้นที่มีความสำคัญและยังคงมีอิทธิพล โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรคลังสมองที่มีสายสัมพันธ์อันแนบแน่นกับชนชั้นนำทางด้านการเมืองของรัสเซีย ในปัจจุบันโครงสร้างของ

องค์กรคลังสมองมีการเปลี่ยนแปลง สถาบันคลังสมองของรัสเซียได้รับความแพร่หลายอย่างมากภายหลังการเกิดขึ้นขององค์กรที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ Non-commercial organizations (NCOs) ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากการแก้ไขกฎหมายองค์กรที่ไม่ใช่เชิงพาณิชย์ของรัสเซียเมื่อเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 2012 แต่การออกกฎหมายเกี่ยวกับองค์กรที่ไม่พึงประสงค์เมื่อเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 2015 กฎหมายได้ห้ามการทำกิจกรรมขององค์กรผู้บริจาคต่างประเทศหลายแห่ง ทำให้องค์กรคลังสมองหลายแห่งพลอยล้มเลิกไปด้วย ทำให้รูปแบบของสถาบันคลังสมองของรัสเซียเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันสถาบันคลังสมองของรัสเซียที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่มักจะเป็นองค์กรที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐทั้งสิ้น

เอกสารอ้างอิง/References

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). คลังสมอง (Think-Tank) กับการพัฒนาประเทศไทย. *กรุงเทพธุรกิจ*. <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/634063>
- ชนพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์. (2557). กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน และกระบวนการ นโยบายสาธารณะ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 8(1), 61-76.
- ภาคภูมิ ทิพคุณ. (2554). มาทำความรู้จักกับ Think-Tank. *กรุงเทพธุรกิจ*. <http://r-edu-institute.blogspot.com/2019/10/think-tank.html>
- อรรถสิทธิ์ เมืองอินทร์. (2016). สถาปนิกผู้สร้างรัสเซียแบบปูดิน. *ประชาไท*. <https://prachatai.com/journal/2016/01/63533>
- Barbashin, A., & Graef, A. (2019). *Thinking Foreign Policy in Russia: Think Tank and Grand Narratives*. <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/11/Thinking-Foreign-Policy-in-Russia-Think-Tank-and-Grand-Narratives-Atlantic-Council-11.12.19.pdf>
- Domhoff, G. W., & Dye, T. R. (Eds.). (1987). *Power elites and organizations* (Vol. 82). Sage.
- Easterbrook, G. (1986). Ideas Move Nations. *The Atlantic Monthly*. <https://www.theatlantic.com/past/docs/politics/polibig/eastidea.htm>
- Freedom House. (2012). *Fact Sheet: Russian NGO Laws*. https://freedomhouse.org/sites/default/files/Fact%20Sheet_0.pdf
- Gyngell, A. (2008). *Think tank and foreign policy*. The Lowy Institute for International Policy. https://www.files.ethz.ch/isn/87130/2008-05_29.pdf
- Institute for US and Canadian Studies Russian Academy of Sciences. *Institute History*. <http://iskran.ru/en/about-institute/history/>
- Laruelle, M. (2009). *Inside and Around the Kremlin's Black Box: The New Nationalist Think Tank in Russia*. https://www.isdp.eu/content/uploads/images/stories/isdp-main-pdf/2009_laruelle_inside-and-around-the-kremlins-black-box.pdf
- McGann, J. G. (2019). *2019 Global Go to Think Tank Index Report*. https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1018&context=think_tank
- McGann, J. G., & Johnson, E. C. (2007). Comparative Think Tank, Politics and Public Policy. *Public Administration*, 85(1), 227-253.

- Medvetz, T. (2012). *Think tank in America*. University of Chicago Press.
- Pynnöniemi, K.. (2003). Russian Foreign Policy Think Tank in 2002. *OUP Working Paper*. (38).
- Dye, T., & Zeigler, H. (1972). *The irony of democracy an uncommon introduction to American politics* (2nd ed.). Duxbury Press.
- Schattschneider, E. E. (1960). *The Semi – Sovereign People: A Realist's View of Democracy in America*. Wadsworth.
- Smith, M. J. (1993). *Pressure Power & Policy: State Autonomy and Policy Networks in Britain and United States*. University of Pittsburgh Press.
- Thomas, C. S. (Ed.). (2004). *Research guide to U.S. and international interest groups*. Praeger.
- United Nations Development Program (UNDP). (2003). *Thinking the Unthinkable*. Bratislava: UNDP Regional Bureau for Europe and the Commonwealth of Independent States.
- Urrutia, O. (2013). *The Role of Think Tank in the Definition and Application of Defence Policies and Strategies*. Revista del Instituto Español de Estudios Estratégicos Núm. 2/2013
- Yakubovsky, V. B.. (1995). A Short History of Russian Think Tank. *NIRA Review*, Winter. <https://www.nira.or.jp/past/publ/review/95winter/yakubo.html>
- Yurgens, I. (2012). Мы проиграли охранителям. *The New Times*, March 3, 2012, <https://newtimes.ru/articles/detail/50506>
- Балаян А. А. и Сунгуров. А. Ю. Фабрики мысли: международный и российский опыт: учеб. пособие [Текст]// СПб.: Отдел оперативной полиграфии НИУ ВШЭ. (2014).
- Доклады РИСИ. "Мозговые центры" в странах СНГ и Грузии: структура, задачи, основные тенденции развития. // Журнал РИСИ. «Проблемы национальной стратегии» № 1 (34)
- Журбей, Евгений Викторович. Аналитические центры и внешнеполитический процесс Таиланда: современное состояние и перспективы // Ойкумена. 2017. № 4.
- Игоревна Бубнова Наталия. «Мозговые центры» как актор современной политики // Сравнительная политика. 2017 Т.8 №3.
- ИМЭМО РАН. История Института. (2020). [https:// www.imemo.ru/about/history](https://www.imemo.ru/about/history)

- Коротышев, А. П., Сорокин, А. С. и Леушкин Д. В. (2017). Аналитические центры как научные и политические структуры. Учебно-методическое пособие. – Нижний Новгород: Нижегородский госуниверситет.
- Сунгурова, А. Ю. (2002). «Фабрики мысли» и Центры публичной политики: международный и первый российский опыт. Сб. статей.
<http://www.strategy-spb.ru/index.php?do=biblio&doc=75>
- Мозговые центры в России: история и развитие. Точка зрения эксперта. (2006).
<https://gtmarket.ru/laboratory/expertize/2006/118>